

Рецензія про Українську Капелу в Бельгії
в 1921 році.

"L'Etoile Belge" 2 березня 1921р. Брюссель.

Український Хор.

Український національний хор дав нам в понеділок, в театрі "Галері" свій перший чудовий концерт. Ці знамениті співаки ^{лиця} після себе найкращі спомини. Їх перша візита, більш як рік тому назад було зробила сенсацію. Тепер вони повертають сильніші, більш дисципліновані, звучніші і ще більше імпонуючі. Їх численна програма була рівночасно дуже різноманітна. Під майстерською дирекцією п. Кошиця, хор виконав з 15 пісень, одна цікавіше і характерніше другої. То поважні, або веселі, то релігійні, або рухливі всі ці співи мали сильну зафарбовку славянської душі, і ця музика то був намов віддих тих народностей, так сильно оригінальних. А що за ансамбль, що за простота, і що за одноцільність виконання. А ні тіні штучности, а ні комедіяльності. Сама простолінійність. З давен-давна вже російські співаки і хори тішаються всесвітньою славю. Багато, багато літ тому назад ми чули в театрі "La Monnaie" хор російського царя. Цей хор була чаруюча несподіванка. Правдиве "откровення". Український хор п. Кошиця є майже рівно цікавий, я навіть поставив його вище, за для його спеціальних предметів за для його акценту, постанови, кольорит, природности, а б навіть сказав, більше народнього темпераменту, що сягає просто в серце раси. Хор сильно дисциплінований і видко постійну турботу за викінчення яке є дійсно надзвичайне. Це є хори повільні і поважні, спокійні і, можна б сказати, серафічні, які вимагають від співаків постанови голосу і уміння удержати його, до якого і не наближаються наші найкраще вишколені Орфеони. Що за певність, що за точність поворотів та атак. Що за майстерне виконання "Vocce acchi'usa" в його розвитку або проти-

6608

ставленнях, або "smorzando" що викликають уяву поваж-
 ного, приглушеного пелалу і дають солістам таку надзвичайну
 атмосферу. Жадної зачелки, жадного пониження: ніхто і не зава-
 гається. Це є найбільш вирафіноване, а рівночасно найщеріше
 найпряміше мистецтво. Тим то і оплескувано тих, надзвичайних
 співаків. Кілька пісень публіка завзято бісувала. Колиб співа-
 ки були слухали своїх захоплених, аж до жорстокости слухачів,
 ті добрі ладе, мусілиб повторювати цілу свою програму.
 На початок хор заспівав зворушукну і пронизукну "Врабансону"
 гармонізовану надзвичайно оригінально, яка зробила вражіння,
 що не дасть описатися... а на кінець свій гордий і шляхотний
 національний гімн.

I. E.

"Le XX S'ecle"

2 березня 1921р. Брюссель.

Український хор.

На велику радість музикантів, український хор повернув до
 Брюсседю. Він повернув проспівати нам свої коляди і народні
 пісні, і на цей раз діти України одяглись у свій гарний на-
 ціональний стрій красий, в кольорах і мальовничій в лінії, і
 взули свої червоні чоботи. Це робить дуже гарне вражіння. Це
 є конче потрібна естетична декорація цьому єдиному хорові.
 Конче потрібна. Може і не конче, бо скрізь визнано їхню над-
 звичайну техніку зложену рівночасно з простоти і досконало-
 сти. Вачиться і відчувається силу і красу мистецтва тих спі-
 вавків, відгадується музикальну і артистичну расу цих козаків
 та селянок, скромних і сильних, що не знають вишуканости а не
 комедіянства, які співають цілою душею, цілим серцем пісні
 своєї країни. Їхня техніка доходить до досконалости і власне
 це найбільше дивує в мистецтві так цілковито народнім і без-
 претенсціональнім. Для тих співаків трудність не істнує а ні
 ріжно манішних ритмах, ані в живій гармонії, ані і найтонших
 і найменш сподіваних нюансах. Всюди ансамбль є певний, суціль-
 ний, повний краси, гідний правдивого подиву. Я гадаю що не
 переборшу коли скажу, що це є хор єдиний на цілий світ. -
 Вони - то правдиві труби органів. Вони зрештою загально відомі

Тенорі доказали у фантастичнім "кресцендо" що починається
п'янісімом і йде вже далі чудотворним переходом в "крес-
цендо" колядки "Ой там за горою", що ні в чім їм не уступа-
ють. Жіночі голоси викликали божевільні оплески прегарній
пісні про ластівку "Щедрик". Їх шеф п. Кошиць - то також над-
звичайна людина. Неможливо вкласти більше певности, прецизії
і виразу в дирекцію музиканського гурту. Успіх першого вече-
ра /понеділок/ був великий, хоч розуміється була заповнена
половина залі. Так як торік публіка збіжитья коли все буде
скінчено. Український хор співатиме в "Галері", аж до четвер-
га 3 березня. Спеціально радиться там побувати членам наших
хорових товариств. Д.

"L'Independance Belge" 2 березня 1921р.

Ті, які мали підчас війни нагоду наблизитися до таборів
в яких були розмішені російські полки французької армії,
напевно згадують вражіння, яке робили вечерами приглушені
солодкі співи що зривалися з тих полотняних городів. Наївно
але певно російські жовніри співали далеку рідну країну.
Природня поезія, яка розливалася в тих піснях, казала про
славянську душу значно більше, як учені книги етнічної психо-
логії. В понеділок вечір, слухачи в "Галері" український
національний хор так уміло ведений п. Кошецем, ми знов від-
чули подібне вражіння. Вибрані для програму пісні не тільки
належали до найкращого фольклору, але ще і були майстерно
виконані. Здається що ця хорова маса має тільки один голос
могутній, надзвичайно ньюансований, як голос органу часом
гвалтовний, потетичний, то знов ніжний і набожний. Публіка зго-
тувала Українському товариству триумфальне приняття, яке без
сумніву повториться протягом слідуєчих з концертів.

Г.Т.

"La Nation Belge" 1 березня 1921р. Брюссель.

Любов до Українського хору не виповнела в понеділок

6605
вечір залі в "Галері". Зле зробили відсутні, бо хори які веде чародій Кошиць значно перевищують багато оркестрів досконалістю ансамблю і викінченням ньюкансів. Такі є співи з замкнутими устами, такі "tutti" раптом зірвані і заступлені повільним гармонійним "crescendo", всі вони викликали правдиві овації. Музикальний український фольклор є надзвичайно багатий. Український національний хор дасть ще три представлення, кожний раз з новою програмою. Ці співи то веселі, то меланхолійні або войовничі є гідні звернути увагу всіх любителів музики і краси.

Р.Х.

"*Le Dernière Fleur*" 1 березня 1921р. Брюссель.

Повернув до нас "Український Національний хор" - зі своїми "колядками", народними співами, своїм надзвичайним діригентом п. Кошецем, і дивно глибокими басами. В понеділок вечір в театрі "Галері" він дав перший з чотирьох оголошених концертів, а слухачі показали такий же божевільний ентузіазм як і торік. Група жіночих голосів стала менше і це відіймає йому печать "колективного голосу" і підчеркує те що його тембр має для нас дивного. Хвилинами вони здаються трохи слабші перед чоловічими голосами, які звучать надзвичайною різноманітністю і силою, часом могутні як орган часом назрівняно ніжні. Але найбільше дивує сила музикального почуття і велике багатство гармонії, аранжементів придуманих Леонтовичем, Стеценком і Кошецем. Вони щасливо шукали натхнення у ритмі слова і призывали на поміч невичерпані джерела контрасту голосів. А пан Кошиць майстерно викликає повний життя спів, якого вирафіновані ньюканси ніколи не бувають без виразу. Брабансона на початку, а український гімн на кінці викликали ентузіастичні оплески. Ф.Г.

"*Le Peuple*" 2 березня 1921р.

Український національний хор дав в понеділок вечером перший з чотирьох концертів обіцяних брюссельські пуб-

лиці. Ми знов почули "Почаєську", "Щедрика", "На вулиці скіпка грає", "Ой пряду" і багато інших колядок та народних пісень в яких душа українського народу виспівує свої радості, та своє горе. Зайвим є повторити досконалости цього хору, якого голоси чудово підтримувані, тіньовані, та злиті в одну цілість лишають незабутній спомин. На цей раз хористи одягли свої яскраві національні костюми. Публіка знов відновила шефові і виконавцям тамтогорічні овації. Увага. Як що сая не була наповнена так як того можна було сподіватися після прошлорічного повождення, то можно це правдоподібно приписати дуже високим цінам на місця. Ми розуміємо, що Український хор, так як з рештою всі інші є жертвою дорожнечі. Його подорожі мусять йому дуже багато коштувати. Алеж він пропагує мистецтво народу, яке звертається до народу і числить серед робітництва численних поклонників. Ці остані на великій жалі, не можуть заплатити високих цін: і є позбавлені великої і укріплюючої радості. І це також несчасть часів, що твір народний, як український хор, може виступати тільки перед саяю в якій переважають сноби і буржуї.

"La Nation Belge" Брюссель.

Душа народу.
Цікава Одисея Українського національного хору по Європі.

Українські співаки п. Кошиця "Українська Республіканська Капеля", мають покинути нас через кілька днів і знов почати своє життя мандрівних артистів. Париж чикає їх на двадцять концертів, а потім вони співакчи, чикатимуть часу повороту до визволеної батьківщини. Тільки як довго.

Цікава і зворушлива історія цієї хоральної місії. Зараз же після перемиря, президент молоді Республіки, переконаний що Захід не знає нічого про Україну, про її сорок мільонів мешканців, її історію, мову і мистецтво, задумав зтворити

пропаганду, яка виказалаб самобутність його країни.
Україна співає, це найменша її хиба. Вона співала завжди, і її легенди, слава, горе створили пісні, в яких пробивається ціла душа народу гордого і дивно завзятого. П. Петлюра гадав, що зазнайомляючи Європу, Антанту, нейтральних і інших нові народности зі скарбами фольклору та мистецтва які в собі мають в собі пісні, а рівночасно і віртуозність артистів цього вибраного хору, він здобуде Україні поміч цивілізованого світа. Тому у Києві вишло розпорядження, оголошуваче конкурс 500 голосів з яких прийнято сто. На Україні кожна школа, кожне бравство, кожний професіональний союз має свій хор, так як в інших країнах приміром футбольову команду. П. Кошиць вів хори Універсітецькі і його назначили головою цієї місії. Професор співу пр Тучапський також був до неї приділений. Але настигла большевицька інвазія, треба було тікати. 4 лютого 24 співаки п. Кошиця на гвалт покинули Київ о годині третій, а в восьми - червоні заняли місто. По дорозі хор доповнявся іншими елементами, головню студентами, студентками, то артистами. В Камінці де хор перебував два місяці при Уряді Петлюри хор підготувався до своєї по-дорожки-пропаганди, тоді підготовили програму рівночасно історичну і артистичну. У Празі попередила хор російська делегація, яка прохала п. Масарива не приймати хору, бо це мовляв, скрита дипломатична місія. І національний характер українського хору в першій мірі сподобався Чехословакам, досконалість співу скоро зробила решту. З того часу п. Кошиць водить свою трупу по Франції, Бельгії, Англії, Голяндії та Іспанії. Виїхавше як місія офіційна, капеля скоро опинилася покинута на власні сили, і вже так мандрує два роки. Ті два роки вигнання створили серед співаків приятель майже родину. патріотичне піднесення духу і майже релігійне почуття своєї місії. Кожна з їхніх пісень має національне значіння, якого не відчуває слухач, очарований екзатичністю, далекою поезією і надзвичайною дисципліною хору. Програм концерту складають казка і історія України. Маємо тут пісні України, поганських,

християнських часів, часів татарських, золотого віку-України казачинни, потім час закінчений Мазепою, час неволі в гора - коли ще всеж таки співали-пісні кріпацькі і некруцькі. В суботу в саді "Галері" хор виконає козацьку душу-яка славить козацького національного героя Байду князя Дмитра Вишневицького, героя національного-правдивого типа козацького аристократа рівночасно дуже демократичного-що не захотів жниться з донькою султана. Ітак усі пісні Капелі то докази патріотизму, національної самобутности, потреби свободи Українського народу: селян, вояків, міщан, кобзарів-мандрівних трубадурів, чумаків, - поетів, співців, валок у степу. Веснянки, поганські пісні посвячені богам Купалі, колядки і християнські релігійні пісні, пісні військові і любовні, родинні, діточі, великій вінок що вяже минуле України з сучасним, а і війна дала скарбниці мистецтва і фольклору цієї країни де кілька нових пісень, рівно завзято оригінальних і цікавих як колишні. Не диво що з цієї мандрівки по Європі, більш менш спокійній, тоді як їхня країна передиває страшнішу сторінку своєї історії, співаки п. Кошиця превезуть до себе кілька пісень вигнання: в Іспанії відомий "Орфео Каталя" що їх приймав дав ім пісні катальонські, в Парижу французські хори співають переложені на французську мову українські пісні, - а тепер Капеля зустріла наші "крамініони" з Лієжу і хоче в свою чергу їх співати. Без сумніву, це все відкриє багатьом, націю, яка до війни губилася серед великої земної плями що на картах Європи означала Росію. Ми ж нічого не знаємо ані про драматурга Лесю Українку, ане про письменників-полістарів Коцюбинського та Кобилянську, а ні про поета Івана Франка, ані Петлюрівського тодішнього Прим'єра Виниченка. Принаймі пісні Капелі показали нам завзяту, горду і живучу душу гарної і гідної співчуття України.

Галлюс.

Osad "Het Laatste Nieuws" 2 березня 1921р. № 61
м. Брюссель.

Театр "Галери" Національний український хор.
Включно з четвергом 3 березня було улаштовано 4 великих
знаменитих, *magnifique* музикальних вечорі українським
національним хором, який повернув з Америки. Ті що були при-
сутніми на першому з цих концертів, були на дійсному вечорі
містечтва. Під фаховою управою п. Кошиця вони в кількості
44 співців, 18 жінок і 26 чоловіків, всі в своїй національній
одежі, і кожний з них віртуоз першого рангу, проспівали коло
15 пісень самих знаменитих композиторів. Вони довели, що на
терені музики молода республіка цілковито не відстає від
інших, більш старих, держав. Наскільки були повними почуття
і поезії колядки: "Ой рано, рано", "На Йорданські річці",
"Була вдовонька", "Ой там за горою", і "Щедрик", і як милі
в своїй простоті народні пісні, з яких ми особливо відмісти-
ли "Тихо, тихо Дунай воду несе", "На вулиці скрипка грає", і
"Гей я козак з України". Слухали і відчували насолоду. Яке
сильне вражіння роблять голоси басів в "Почаївська Божа
Матір", які супроводжали гарного барітона-солю. Справжня музика
органа. Все повно гармоніа, яка Вас колише, привабляє,
гармонія від якої Ви бачете сні. Український національний
хор складається з добрих артистів, які з п. Кошецем, директен-
том, і п. Тучапським їхнім професором співу, ведуть успішну
пропаганду містечтва України на чужбині, викликають до нього
укліне вшанування.

La Presse Libérale " 17 березня 1921р Генд-Бель-
гія.

Український хор.

Вівторок вечір ми слухали в Королевськiм театрі україн-
ський національний хор, який прибув до нас попереджений
дуже гарною славою. Два роки він подорожує по західній Євро-
пі і за той час здобув загальне признання для славянської

пісні і для співаків Української Республіки, найздорові-
шої частини бувшої російської імперії, яка і досі так сла-
вно бореться з большевицькою проказою. Не ми маємо відрешити
заслуги цього надзвичайного мішаного хору, наші парижські
та бруксельські товариші вже його давно прославили, але ми
можемо зазначити триумф який вони віднесли у нашої Генті, і
попробувати підкреслити їхні головні заслуги. Уявіть собі
могутній орган, якого труби то людські горла, що розпріди-
ляються на всі поверхи-баси, тенори, альти та сопрани і да-
ють рідку скалю: від поважного *contre-la bemo do contre si dieje*.
Уявіть собі що кожна з тих нот звучить чисто, могутньо і з
винятком високих тонів доволі острих-мягко. Уявіть собі ще
цей струмент в руках визначного артиста, який рафіновано
накидає тіні на свою гру, і ви зможете представити собі
український хор, одягнений у мальовничі національні костюми,
якого своєрідні пісні так нас зачарували і дали нам стільки
артистичної радості. Не знаю що треба подивляти більше якості
голосів, дисципліну хористів, чи майстерність професора Коши-
ця, який ними править. Рухами тверезими і елегантними він
здається зриває з уст співаків звуки і доходить до резуль-
татів не досягнених нашими найкращими хорами. Характер кож-
ного твору є відданий живо і певно, точно і чисто в атаках, з
художніми нюансами, градацією кресцендів і дімінуендів і
цілим ансамблем якому трудно дорівняти. Голоси без трудно
перемагають труднощі інтонації і ритмів і так чергуються
чудові голоси органів з довгими протяглими натами, то ніжні
рисунки виконані легко і гнучко, голосами мов з повітря. В де-
котрих творах можна судити про вартість голосів, особливо
про оден чудовий бас. Репертуар взятий з народніх джерел
України, які виявляються дуже богатими і оригінальними.
Після дуже цікавої Брабансоні, досить не міцний в гармоні-
зації, але все таки вдалий, ми чули пісні релігійні, колядки,
пісні любовні, твори пронизуючої меланхолії, веселі пісеньки
всі ті зразки рідних жанрів так сподобалися, що слухачі хо-

6/10
тіли повторювати кожну з них. З рештою загальний ентузіазм примусив співаків повторити кілька з них, а навіть додати до програму пару нових пісень. Красу народних мелодій дуже підносять транскрипції місцевих композиторів, Яциневича, Стеценка, Лисенка, Леонтовича і самою пана Кошиця, які прибрали їх багатомановою оджею дуже індивідуальної гармонізації. Як далеко ми почували себе від звичайного хорового програму. Ця оригінальна вокальна поліфонія нагадала мені наших великих майстрів бельгійських з часів Відродження і одна пісня, котрої веселий тон уділявся слухачами, хоч вони і слова не розуміли, нагадав мені веселу композицію "Ролянд де Ляскс - "Коли повертає мій чоловік", з загально відомим рефреном "він поганий заздрістник, червоний ще і рудий". Такий самий гумор виявляється, приміром у Лисенковських "Опеньках". Колиб цей чудовий вечір міг ще повторитися колиб український хор хотів повернути, я певен що саля Королівського театру була-б за мала щоб помістити усіх бажаючих почути ще раз, або в перше цю надзвичайну фалангу. Н.Р.В.

70

лист, який одержав Головний Дірігент, від бельгійця
зворушеного співами Капели.

Гент 16 березня 1921р.

Спішу подякувати Вам за чемність яку Ви зробили запрохуючи мене на Ваш прекрасний вчорашній концерт, а особливо скласти Вам задоволення мого захоплення.

Через неперемне сполучення/два концерти/, а може як на один концерт за малу рекламу, Ви не знайшли аудиторії так численної, як Ви того могли бажати, але знайшли її дуже прихильною.

Я не з музикантів, але це одна з заслуг Вашого надзвичайного репертуару, що він чарує так само профанів, як і віртуозів. Ваше мистецтво, таке просте і наївне в засобах, а таке могутнє в виразі-є найкращим засобом національної пропаганди яку собі тільки можна уявити.

Що-ж до самого "виконання" то не знати що треба більше подивляти: майстерність шефа, який старається звернути усі оплески на своїх співаків, чи співаків які виразно зрікаються особистих успіхів, і шукають тільки удачі ансамблю. Це є все дуже гарне і дуже зворушуюче, і не треба бути дуже мудрим в музиці, щоби це побачити.

Повторяю Вам, що я не маю жадного авторитету ані права щоби оцінювати Вашу установу, але гадаю що слова симпатії і широкого подиву навіть від незнаюмого будуть милі так Вашим хористам як і Вам і зможуть може бути Вам підтриманням у Вашій гарній патріотичній і артистичній пропаганді.

Тому я Вам і пишу.

Ваш Жан Кльоке./підпись/